

ISH REJASINI TUZISH

Sagyeva Janerke Tuleybay qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Gumanitar fanlar fakulteti Qozoq tili va adabiyoti talabasi

Anarbekova Guljan Azizbekovna

Ilmiy rahbar:

Annotatsiya: Reja ishning ko'zgusidir. Mavzu bo'yicha reja tuzish, reja bo'yicha kompozitsiya yoza olish, rejada ko'rsatilgan kichik mavzularni ochib bera olish o'quvchilar uchun katta qiyinchilik tug'diradi. Ba'zan o'quvchining rejasi mavzuni umuman ochib bermaydi, unga hech qanday aloqasi yo'q bo'lib chiqadi. Ba'zi hollarda uning asarlarining mazmuni rejaga mutlaqo aloqasi yo'q bo'lib chiqadi.

Kalit so'zlar: obunaga tayyorgarlik, o'qish qobiliyati, matn, ma'no komponentlari, material.

Abstract: *The plan is a reflection of the work. Making a plan on the subject, writing a composition according to the plan, being able to reveal the sub-topics indicated in the plan is a big challenge for the students. Sometimes the student's plan does not reveal the topic at all, it turns out to have nothing to do with it. In some cases, the content of his works turns out to be completely unrelated to the plan.*

Key words: *preparation for subscription, reading ability, text, meaning components, material.*

Mavzu, reja, kompozitsiya – bu uchtasi bir-biri bilan birlashtirilgan dolzarb masalalardir. O'quvchilarni mazmunan emas, balki kompozitsiya yozishga o'rgatish, albatta, o'quvchilarimizning o'z ustida ishlash, erkin talab qilish, o'z fikr va g'oyalarini baholashga o'z ta'sirini ko'rsatadi. "Talabdorga nur yog'ar" deydigan xalqimiz har bir o'quvchi-yoshlarimizga o'ziga xos yo'l-yo'riq, loyiha, yo'l-yo'riq berish, ularning yuksak marralarni zabt etishi uchun burchidir. ularning yorqin tasavvurlari, shuning uchun biz o'z ishimizni ana shu sharaflı burch nuqtai nazaridan taqdim etishni maqsad qilganmiz. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi bunday ijodiy aloqaning barqarorligigina muvaffaqiyatli muvaffaqiyatga olib keladi.

Reja tuzish qobiliyati - talabaga o'z o'yinini tashkil etishga yordam bering

Rejalashtirish obunaga tayyorgarlik bosqichining bir qismidir. Talabalar berilgan mavzu doirasida munozaralar olib boradilar.

Ular bu jarayonni juftlik va guruh ishlari orqali amalga oshiradilar. Shunday qilib, ular mavzuni muhokama qiladilar va o'z fikrlarini bildiradilar. Bu vaqtda talabalar aqliy xaritalar, klasterlar va boshqalardan foydalanadilar. usullaridan keng foydalaniladi. G'oyalar guruhlanadi, saralanadi va reja tuziladi. Rejani tuzishda kerakli ma'lumotlarni to'plash mumkin.

Tilshunoslikda matn gapdan yuqori birlik sifatida qaraladi. Va ma'lumki, lisoniy birliklar – so'z, gaplar shakliy tuzilishidan mazmunigacha ko'rib chiqiladi.

Matn nafaqat nutqni yaratish jarayoni, balki idrok etish mahsuli hamdir. Shuning uchun ham matnni ikki jihatdan tanib olish muhim: birinchisi so'zlovchi nuqtai nazaridan, ikkinchisi esa tinglovchi nuqtai nazaridan.

Demak, matnni tushunish va o'qish qobiliyatini shakllantirish o'quvchilarni matnni rejalashtirishga o'rgatishdan boshlanadi. Asosan, olimlar matn rejasini tuzishni kompetentsiyaning murakkab faoliyatini talab qiladigan jarayon deb bilishadi. Shuning uchun ham o'quvchi uchun rejalashtirishga yengil qaramagan ma'qul. Yaxshi ishlab chiqilgan reja talabning belgilangan o'yinini ko'rsatadi. O'quvchi o'z fikrlarini aniqlab, bir qatorga qo'ya olmasa, materialni o'zlashtirib oldi, deb ayta olmaymiz.

Matn rejasini tuzishda talaba ikki amalni bajaradi: biri butun matnni bo'lishni o'rganish, ikkinchisi esa matnning ma'no jihatdan o'xshash qismlarini guruhlash va to'plash. Keyin, biz rejalashtirish parallel tahlil va sintezni talab qiladigan mantiqiy jarayon ekanligini tan olamiz. Tuzilishi jihatidan bo'lingan bo'lsa-da, ayni vaqtda ma'no jihatidan guruhlangan.

Aynan shundan kelib chiqib, matn rejasini tuzish o'quvchilarning bilish faoliyati sifatida e'tirof etiladi. Chunki yaxlitlik va qismlar o'rtasidagi munosabat va butunni tashkil etuvchi ichki bog'lanishlarni aniqlash o'quvchining bilish faoliyati natijasidir.

Shuni esdan chiqarmaslik kerakki, matn uchun reja tuzishni o'rganish orqali talaba berilgan materialning eng mazmunli, muhim, ya'ni yadrosini tanib olish yo'lini o'rganadi. Birinchi marta rejalashtirishni o'rganayotganda, talaba muhim bo'lmagan, bilvosita belgilarga ustunlik berishi mumkin. Masalan, u predmetning o'ziga xos belgisi bo'lishi yoki o'quvchiga tanish bo'lmagan va talaffuzi qiyin bo'lgan so'z kabi ko'rinishi mumkin. Lekin butun matnni qayta-qayta o'qib chiqish, ovoz chiqarib o'qish va undan xulosa chiqarish jarayonida katta mazmun talaba ongida asta-sekin siqila boshlaydi va buning natijasida talaba reja yoki tezisni "tuza boshlaydi". Bular kompetentlik (razvedka) bilan chambarchas bog'liq bo'lgan fikrlash jarayonlari deb hisoblanadi.

Quyidagilar matnni rejalashtirishda o'quvchilar tomonidan bajariladigan mantiqiy amallar shakllangan deb hisoblanadi: butun matnni mazmunli qismlarga bo'lish; asosiy g'oyani tanlash va aniqlash; qismlarga sarlavhalar berish; ularni reja shaklida tartibga soling.

Rejani yaratish uchun siz rejalar turlarini ham bilishingiz kerak. Ular:

- oddiy reja, murakkab reja va kengaytirilgan rejaga bo'lingan so'z bilan reja tuzish;

- rasm yordamida reja tuzish;

- ta'lim rejasini tuzish;

Reja matn mazmunining ixcham, aniq va tizimli asosidir.

Matn yaratish yoki berilgan matnni tahlil qilish jarayonida ishlash fikrlarni tartibga solishga yordam beradi.

Shunchaki reja

Murakkab reja

Tezis rejasi

Shubhali reja

Matndagi muhim bo'limlarning nomlari ularning ma'no komponentlari bilan birga keltirilgan.

Matn bo'limlarining sarlavhalarida erkin satrlarning asosiy mazmuni bilan bog'liq sarlavhalar mavjud.

Har bir savol matnning axborot qismini o'z ichiga oladi.

Asosan, rejalashtirish jarayonida o'quvchilarning aqliy faoliyati yaxshilanadi. O'quvchi matndagi berilgan material mazmunidagi asosiy fikrni ikkilamchi fikrdan ajrata oladimi, jarayon qanday amalga oshirilganligi, fikrlash funktsiyasi qay darajada o'sgan va rivojlanganligi, lingvistik fikrning natijasi qanday bo'lganligi kabi muhim savollar. yozuvchining faoliyati (ya'ni matn) boshqa shaxsga tarjima qilinadi va hal qilinadi, o'qituvchi o'quvchidan matnni rejalashtirishni so'raydi, natijadan javob izlaydi. Ammo bu yaxshi natijaga erishish uchun o'qituvchi zinapoyaning unga etib borishini xohlashini unutmaslik kerak.

Matnni rejalashtirishdagi tadbirlardan biri matnni guruhlariga bo'lishdir - bu ishning faqat birinchi bosqichidir. Bu hali xotira emas. Chunki talaba mustaqil bajara oladigan malakalar qatoriga kirmaydi. Binobarin, o'qituvchi faoliyatining mantiqiy ketma-ketlikda olib boriladigan yakuniy natijasigina o'quvchida matnni eslab qolish, uni qismlarga ajratish va mazmunan tizimlashtirish kabi muhim qobiliyatlarni shakllantiradi.

5-sinf. Qozoq tili

5. Bo'sh vaqt va sevimli mashg'ulotlar. Morfologiya

Dars mavzusi: Xobbi

O'quv maqsadi: 5.3.1.1 berilgan matnga muvofiq kirish, asosiy va yakuniy bo'limlarni o'z ichiga olgan oddiy reja tuzish.

Vazifa: Berilgan matnga muvofiq kirish, asosiy va xulosa bo'limlarini o'z ichiga olgan oddiy reja tuzing

Muvaffaqiyat mezonlari:

oddiy reja tuzishda kirish, asosiy va yakunlovchi bo'limlarga asosiy fikrni o'z ichiga olgan holda berilgan matnga muvofiq yozadi.

Xobbi

Xobbi - bu hamma sevadigan va qila oladigan narsa. Ba'zilar rasm chizishni, ba'zilari qo'shiq aytishni, ba'zilari esa yig'ishni yaxshi ko'radilar. Yer yuzida qancha odam bo'lsa, har bir kishi bo'sh vaqtlarida shug'ullanadigan sevimli mashg'ulotiga ega, bu hayotiy ma'noga ega.

Ko'pchilik qozoq yozuvchilarining sevimli asarlari bo'lgan. Masalan, bolalar shoiri Muzafar Alimboyevning sevimli mashg'uloti so'z boshqotirmalari va krossvordlar yaratish va yechish, dunyo xalqlarining maqollarini yig'ish va qozoq tiliga tarjima qilish; Jangchi yozuvchi Azilxon Nurshayqovning sevimli mashg'ulotlari - rasm chizish, yaxshi kitoblar yig'ish; Qodir Mirza Alining sevimli mashg'uloti kitob, ruchka, tanga, nishonlar yig'ish bo'lsa, yozuvchi-tarjimon Gerold Belger shaxmat o'ynashni yaxshi ko'rar, klassik yozuvchi G'abit Musirepov turli xil tayoqlar yig'ardi.

Qozoqning to'ng'ich o'g'li Dinmuhamed Konaev zajigalkalar kolleksiyasini yig'adi, N.A.Nazarboyevning sevimli mashg'ulotlari esa tabiat qo'ynida bo'lish, sport bilan shug'ullanish, musiqa tinglash va kitob o'qishdir. Xuddi shunday, rassomlarning sevimli mashg'ulotlari ko'p, biri qushchilik bilan shug'ullanadi, ikkinchisi ovchilik, uchinchisi ot boqish, to'rtinchisi hunarmandchilik, gulchilik va hokazo. narsalarni qilishni yaxshi ko'radi.

Oddiy reja:

Kirish. Xobbi nima?

Asosiy qism: Xobbi bilan shug'ullangan qozoq qalamkashlari

Xulosa. Sevimli mashg'ulotlarning ahamiyati

Ishlatilgan adabiyotlar.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1 Қордабаев, Т. Қазақ тіл білімінің қалыптасу, даму жолдары/ Алматы. Мектеп, 1987.- 118-119 бб.

2 Омарова, А., Сатыбалдина, Х. Қазақша сөйлеу этикеті / - Астана, 2006. - 3 б.

3 Хасанұлы Махамбеттің тілдік тұлғасы: әлеуметтік лингвистиалық және психолінгвистикалық сыр-сипаты / Халықаралық конференция материалдары. - Алматы, 2003. - 230 б.